

Iedere week pak muziek op mat

Noord Hollands Dagblad, 5 december 2005

Van onze verslaggever LEONIE GROEN

WESTZAAN – Elke week vier bladzijden muziek valt er op de deurmat bij de twee Westzaanse harpisten Marianne Smit (21) en Esther Kooi (20). De muziek komt uit Duitsland en is van de beroemde Duitse componist Karlheinz Stockhausen. De meiden mogen de noten becommentariëren, waarna Stockhausen aanpassingen pleegt. Het stuk dat op deze manier tot stand komt heet 'Pfinsten für zwei Harfen'. Smit en Kooi brengen het op 7 juni 2006 in première in de Dom in Milaan. Ze moeten er ook bij zingen dat is heel apart.

Harpmuziek. Grote componisten wagen zich er niet aan. Veel te moeilijk. Tenzij ze, zoals Mozart, toevallig iemand kennen die harp speelt. Dan willen ze nog wel een uitstapje maken. Mozart schreef welgeteld één stuk voor harp. Harpmuziek is meestal afkomstig van componisten die zelf harpist zijn of getrouwd zijn met een harpist, zodat ze het instrument in de buurt hebben en direct kunnen horen of het kan wat ze bedenken.

Want wat zit het geval met harp? Het instrument is niet chromatisch gestemd, terwijl de meeste componisten twaalftoonsmuziek schrijven. "Ik kan geen c en een cis tegelijk spelen. Als ik mijn pedaal gebruik om van een c een cis te maken worden meteen alle c's een cis", verklaart Marianne Smit, die mogelijk het laatste zetje was voor Stockhausen om daadwerkelijk voor harp te gaan schrijven. Smits tante, fluitist Kathinka Pasveer, heeft de Westzaanse namelijk bij de Duitse componist onder de aandacht gebracht. Marianne Smit mocht een keer laten horen wat ze kon en toen raakte hij enthousiast.

Beperken

Maar Stockhausen laat zich door het instrument niet beperken. Om toch bijvoorbeeld een c en een cis tegelijk te laten klinken kwam hij op het idee er een harpist bij te halen. Toevallig bewoont Marianne Smit samen met haar medestudente Esther Kooi van het Amsterdamse Conservatorium een vrijstaande woning in Westzaan waar ze zoveel kunnen spelen als ze willen zonder burens te storen. Het lag voor de hand dus om Esther Kooi te vragen.

De twee gingen natuurlijk met Stockhausen in zee. Natuurlijk. Een beetje ambitieuze student zegt hier geen 'nee' tegen. Maar de meiden mochten al snel ervaren dat het werken met Stockhausen geen sinecure is. Dat wisten ze natuurlijk wel.

Hoewel Smit gewend is aan zijn idioom, zij viel vroeger in slaap met muziek uit speeldoosjes van de Duitse componist. Maar toch. De muziek van deze componist is, dat weten zij nu als geen ander, verre van gemakkelijk.

Kijken

Het muziekstuk 'Pfinsten für zwei Harfen' bestaat uit 24 delen die elk hun eigen karakter hebben. Negentien delen hebben de meiden nu binnen, er volgen er nog vijf.

Ze ontdekten dat Stockhausen de muziek ook als iets visueel ziet. Iets waar ja naar kunt kijken. "Soms maken we geheel tegengestelde bewegingen. Als haar arm omhoog gaat, gaat de mijne omlaag", aldus Smit.

Ze studeren nu op een deel, dat een halve minuut moet duren, met alleen maar glissandi (glijdende overgangen van toon naar toon), geen maatindeling en voor beide harpisten andere muziek. "Dan moet je maar zien hoe je eruit komt", zegt Smit.

Aanbevelingen

Stockhausen wil dat de muziek later ook door anderen dan Smit en Kooi gespeeld kan worden. Gelukkig heeft hij geen last van een veel te groot ego. Hij vraagt om kritiek van twee harpisten die hun studie nog niet eens afgerond hebben, hij krijgt kritiek.

Hij schrijft soms dingen op die echt niet kunnen, vinden de Westzaanse meisjes. Of beter kunnen. Zodra er weer een enveloppe met 'Abschnitt', zoals de Duitser de afzonderlijke passages betitelt, op de mat ploft, zetten zich aan de harp en kauwen ze spreekwoordelijk op de muziek. Als ze zich een idee gevormd hebben mailen ze Stockhausen hun bevindingen. Vaak vergezeld van aanbevelingen, van opmerkingen hoe het wel kan. Hij mailt in het Duits terug. Vervolgens krijgen ze een gecorrigeerde versie terug.

Zingen

Smit en Kooi verbazen zich vaak over de dingen die Stockhausen bedenkt. "Sommige stukjes zijn in één lijn gedacht", zegt Smit. "Dan lijkt het net of je maar één harp hoort." Ze voegt er desgevraagd aan toe dat alleen de oren van een leek één harp horen, een harpist moet toch echt kunnen horen dat de muziek niet van één harp afkomstig kan zijn.

Een beetje besmuikt lachend vertellen de meiden dat ze ook moeten zingen. Harpisten die hun mond opendoen om te gaan zingen, dat is iets nieuws. Onder de notenbalken staat de Latijnse tekst van de pinksterhymne 'Veni creator spiritus'. Stockhausen wil van de meiden weten hoe hoog ze kunnen. "We zijn musicus, we kunnen een toon raken. We zijn ook in staat het Latijn uit te spreken", zegt Smit. Maar de meiden consulteren toch ook maar even de sopraan Marjan Smit, een andere tante van Marianne Smit. Werken aan de ademsteun kan geen kwaad.

Repeteren

Het gaat trouwen niet eens direct om het feit dat ze moeten zingen, dat zou ze misschien nog best aardig afgaan. Maar zingen en spelen tegelijk, dan praat je toch over iets anders. Soms zingen ze een tweestemmig atonaal duet, terwijl ze dan ook allebei nog iets anders spelen. Heb je vier dingen door elkaar. Lastige dingen.

De eerste zes bladzijden van de 28 bladzijden, die het muziekstuk in totaal zal bestaan, kunnen ze nu samen spelen. Er is dus nog veel te doen. Na 1 januari van het volgend jaar, als ze echt alle muziek binnen hebben, gaan de meiden zich helemaal richten op het project met

Stockhausen. Dan gaan ze ook twee keer tien dagen naar Duitsland om te repeteren. School dreigt een beetje op de achtergrond te geraken. Niet adt het erg is, want de mensen van het Amsterdamse Conservatorium staan er helemaal achter. De Westzaan harpisten krijgen speciaal onderricht in de muziek van Karlheinz Stockhausen. En hun wereldberoemde docente Erika Waardenburg, waarbij ze iedere week elk een uur aanschuiven, gaat mee naar de première in Milaan.

Milaan, dat is wat. 2500 mensen kunnen er in de kerk, er komen ook 2500 mensen. Dat heeft de première in mei 2005 van 'Die erste Stunde', voor orgel, sopraan en tenor, al geleerd. 'Pfungsten für zwei Harfen' vormt het tweede uur. De muziekstukken komen voort uit opdrachten van een priester in de Dom in Milaan die het schrijven van hedendaagse kerkmuziek stimuleert. Het concert is een cadeau aan de bevolking, het publiek ligt te wachten voor de deur.

Spelen

'Pfungsten für zwei Harfen' wordt 's avonds om 21.00 uur gespeeld. Marianne Smit en Esther Kooi hebben er dan al twee dagen oefenen op zitten. Dat is wel nodig. Want er moet nog gesleuteld worden aan het kerkinterieur. De kerk heeft een nagalm van maar liefst 18 seconden. Dat betekent dat het publiek telkens een bladzijde achterloopt. Men gaat, met behulp van schermen en dergelijke proberen die te minimaliseren.

Stockhausen heeft de delen 3 voor piano, en 4 (voor slagwerk en kind) nu ook af, hoorden de Westzaanse harpisten laatst. Marianne Smit en Esther Kooi voelen de verantwoordelijkheid zwaar drukken.